

BALCANISMUL UNUI FESTIVAL BALCANIC

Am ratat un festival balcanic care trebuia să aibă loc în 1985 la Salonic și la care fusesem invitat să însoțesc spectacolul Teatrului de Comedie cu piesa **Arma secretă a lui Arhimede**. Festivalul n-a mai avut loc din motive... balcanice. Sabia grecească și iataganul turcesc nu puteau intra în aceeași teacă, fie ea și de recuzită, ba nu voiau să intre deloc în teacă, sclipind amenințător, în soarele Mediteranei, la Marea Egee și în Cipru. Iată însă că, prin bunăvoința Teatrului «Ion Creangă», mi se ivește, în noiembrie 1991, prilejul de a fi prezent la un alt festival balcanic, de data asta la Skopje (deocamdată Iugoslavia). Tema festivalului este etnologică (etnografică?). Titlul festivalului, în macedoneană (Skopje fiind, o spun pentru cine nu știe, capitala Republicii Macedonia) — **Etnoteatar**. Teatrul «Ion Creangă» a fost invitat să prezinte spectacolul **Țiganiada**. Regizorul Mircea Cornișteanu a trebuit să explice, mai întâi la București, selecționerului, apoi la Skopje, în conferința de presă, că **Țiganiada** nu este un spectacol etno, că e vorba de adaptarea muzicală a unei opere clasice românești și că ideea care l-a persecutat în realizarea montării este mai presus de toate una politică. Ceea ce nu l-a scutit, la conferința de presă, de unele etno-interpretări. (Mă întreb, în paranteză, ce explicații va fi nevoit să producă Teatrul Național din București, cel de-al doilea invitat român la festival, pentru **Mașinăria Hamlet** de Heiner Müller în regia lui Robert Wilson și la ce para-interpretări va fi supus...) Se pare, totuși, că restul spectacolelor prezentate, în festival, de teatre din Ankara, Sofia, Subotića, Tirana și, firește, Skopje, au ceva comun cu etnografia, fiind, în general, bazate pe mitologie și folclor. Nu îndrăznesc să transcriu titlurile spectacolelor, întrucât programul festivalului internațional de la Skopje e redactat (doar) în macedoneană, care mi-e (deocamdată) inaccesibilă. De asemenea, nu pot vorbi despre aceste spectacole deoarece prezența noastră la Skopje a durat două zile, timp în care am (re)văzut, alături de publicul skopjot, **Țiganiada** și așa fi putut vedea și un bun (aflu) spectacol bulgăresc, **Magie folclorică** (presupun că traducerea din macedoneană a titlului este impecabilă și mă felicitez pentru asta), dacă organizatorii s-ar fi străduit cât de cât să ne înlesnească acest lucru. Dar despre organizare și organizatori ceva mai la vale.

Mai întâi, cum se obișnuiește, câteva informații utile. Skopje se află într-o zonă plăcută privirii, așezat fiind între (și pe) dealuri domoale și având ca fundal niște munți de toată frumusețea. Devastat în urmă cu un sfert de secol de un cutremur înspăimântător, orașul a fost recon-

struit cu sprijinul generos al Estului și Vestului, ceea ce, fără a-i anihila personalitatea, i-a conferit un fel de dublă modernitate. Fiind locuit de macedoneni, sîrbi, meglendoromâni, turci și albanezi, orașul are aerul de mică metropolă internațională. Domină însă moscheile și cartierul comercial de tip oriental, ceea ce nu exclude prezența unor străzi largi, bine întreținute. Curățenia e cam ca la București, adică nu e.

La un fel de Casă de cultură a minorităților (turcă și albaneză), situată lângă o piață abundent dotată cu de toate, de la cartofi și praz la mandarine și banane, a avut loc spectacolul cu **Țiganiada**. În foaier, obișnuinții casei beau ceai din pahare mici și joacă șah. În sală, pe trei sferturi plină, se joacă în draci **Țiganiada**. Spectacolul este incomparabil mai bun, după părerea mea, decît la premieră, mai întîi pentru că Mircea Cornișteanu a tăiat o jumătate de oră de vorbe în doi peri, care oricum n-ar fi percutat la publicul skopjot, apoi fiindcă actorii, eliberați de teroarea spectatorilor cu ștaif de la premieră, de inhibițiile de ordin lingvistic, au arătat tot ceea ce pot și știu să facă în materie de expresivitate scenică și muzicalitate. S-a dovedit că pot și știu multe. Spectacolul a avut densitate, vervă, volubilitate, umor, culoare, dezinvoltură, tinerețe. A fost răsplătit cu aplauze pe tot parcursul și în final. Am auzit reacții spontane la replică, fapt ce demonstrează că în sală se aflau și vorbitori de limbă română. Judecînd după părerile exprimate de oamenii de teatru la conferința de presă de a doua zi, spectacolul a avut și succes de stimă.

Cum se organizează un festival balcanic? Ca în Balcani. Trupa sosește în orașul-gazdă, nu este întâmpinată de nimeni, se descurcă și ea cum poate, apoi e invitată la diverse întîlniri, nu este nimeni care să-i explice unde și cum să ajungă, se descurcă deci cum poate, apoi ar vrea să vadă și un alt spectacol, nu ai pe cine întreba unde și cum, deci se descurcă din nou fiecare cum poate (dacă poate), în sfîrșit se convine o anumită diurnă și se acordă, după lungi și obositoare tergiversări, a șaptea parte din ceea ce s-a convenit, oamenii se indispun, se enervează, apar focare de conflicte interbalcanice și interne. Noroc că, oamenii sîntem, nu s-a ajuns — Doamne ferește — la conflicte armate.

În general, ca să mă mențin în termenii **Țiganiadei**, a fost o bulibășeală. Dar există o scuză: festivalul de la Skopje, aflat la a 16-a ediție, se găsește abia la prima ediție a sa internațională. Cu ajutorul lui Dumnezeu, s-ar putea intra, la un moment dat, chiar și în Europa.

D.S.

ANTRACT ● grup de artă experimentală ● creat la data de 1 aprilie 1991, în timpul unui spectacol susținut la Expo Flora, în Herăstrău ● Dar nelegalizat nici pînă în ziua de astăzi [3 dec. 1991] ● înainte de a fi singura trupă românească prezentă la cel de-al VI-lea Festival Mondial al Tineretului de la Czestochowa — Polonia, s-a ex-

ÎN DIALOG CU ÎNSUȘI DIALOGUL

În Czestochowa anului 1991, cei trei magi ai experimentului s-au întors la ei acasă, în Răsărit. Altfel spus, într-un spațiu al tuturor experiențelor posibile, aflat pînă nu demult sub ocupația unui sistem politic bazat pe o ideologie ale cărei principii au fost des comparate cu acelea ale creștinismului, s-a încercat recuperarea originarului.

Conform intențiilor declarate, «reprezentanții bisericii locale și ai mișcărilor religioase, în prezența unor observatori invitați» au fost îmbiați să reflecteze «asupra problemelor tineretului, în perspectiva evanghelizării pînă în pragul anului 2000». Ca atare, a fost inventată conjuncția dirijată a trei pretexte de concertare a presiunii psihologice menite să favorizeze obiectivul propus: cel de-al șaselea Festival Mondial al Tineretului, pelerinajul anual de Sfînta Maria la Madona Neagră din incinta mănăstirii Jasna Góra și vizita Papei Ioan Paul al II-lea s-au suprapus, într-o măsură mai mare sau mai mică, pe parcursul unei săptămîni a lunii august a acestui an. Co-prezența celor trei manifestări într-un spațiu destul de redus a avut, astfel, funcția de a exacerba la maximum potențialitățile situației de comunicare, pînă la limita optimizării. Ba chiar și dincolo de aceasta, dacă adăugăm la rețetă faptul că estimările optimiste au fost sfidate de participarea a mult peste două milioane de oameni, în imensa lor majoritate — tineri.

Se iau, deci, să zicem, două milioane și jumătate de inși care au sosit, de regulă, la Czestochowa doar pentru una din cele trei ocazii de defulare a presentimentului comunitar, se adaugă o doză, chiar exagerată, din spectacularul propriu catolicismului — iată formula simplă a unui experiment amplu. Și eficace în același timp, în măsura în care «observatorii invitați» au fost capabili să tragă concluzii juste «asupra problemelor tineretului». Era de așteptat ca vizat să fie, de fapt, tineretul din Est, afită vreme practic izolat de tendințele naturale în această privință. Astfel încît întregul experiment a fost centrat, pentru început, pe sporirea competenței de «privitor ca la teatru» în direcția stimulării capacității de a dialoga cu alți participanți la experiment și, deci, de fapt, cu înșiși aceia care îl propun. Poate nu e întîmplător faptul că acesta este, de fapt, un proiect politic, o bătaie

pus oprobriului public cu happening-uri ocazionate de: vizita lui Peter Brook, inaugurarea librăriei Humanitas (alături de cvartetul «Serioso»), concerte experimentale la Radio și în Festivalul Internațional de Muzică Nouă, București 1991 (împreună cu formația «Pro contemporania») • caută sediu, nu caută norme, caută sponsori • ANTRACT

de cap a politologilor și aspiranților la gloria de expert în sociologie politică din toate timpurile constituind-o căutarea modalităților optime de participare la ceea ce se petrece cu noi și în jurul nostru, în alt mod decât o face manechinul din vitrină. Și, în mod sigur, n-a fost deloc întâmplător faptul că acest eveniment pe de-a-ntregul experimental s-a petrecut în chiar patria «Alternătivei Portocalii»*. Grupul de artă experimentală ANTRACT n-a făcut decât să participe cu experimente mai mici în cadrul acestui proiect mai amplu, menit să stimuleze o mentalitate dialogică. Și o va face în continuare în România, unde este mult mai multă nevoie de o astfel de mentalitate. Cu siguranță mai multă decât în Polonia.

LUCIAN BRANEA

* Grup teatral specializat în happeninguri. A fost prezentat, într-un scurt articol, și în revista noastră [n. red.].

ARTA STRADALĂ — UN EXPERIMENT DECAPOTABIL?

Cînd nu e însoțită de conotația unei practici declasate, expresia «artă stradală» echivalează, probabil, pentru foarte mulți cu un gen «experimental» (iață-l, așadar, innobilat!) provenit dintr-o «decapotare» a unui teatru, a unei săli de concert sau a uneia de expoziții. Or, chiar și această perspectivă, «indulgentă», se dovedește, la rîndul ei, reductivă, căci pretinsa «decapotabilitate» a artei, care sugerează posibilitatea transferării (fără rost) a artei dintr-o zonă în alta și invers, riscă să lase deoparte alte aspecte, determinante însă pentru această discuție, cum ar fi: existența unor circuite culturale paralele care dublează așa-zisul main-stream, necesara adaptare la o situație de comunicare artistică ne-canonică, gradul de implicare a unui public a-tipic ș.a. Iar punctul de fugă al acestor observații ar duce, în final, către recunoașterea unui gen specific de artă, constituit în baza unei retorici proprii, situate, oricum, în «opoziție» față de sistemul artei canonice.

Probabil că spulberarea ultimelor iluzii despre «mitul» decapotabilității artei poate fi produsă cu atît mai mult de experiența

mixării unui Festival Mondial al Tineretului cu un pelerinaj ce prilejuește manifestarea spectacularului catolic și chiar întîlnirea cu însuși Papa Ioan Paul al II-lea. Într-adevăr, în fața a 2—3 milioane de participanți care împînzeau toată Czestochowa, făcînd ca străzile, parcurile, scuarurile să fie înfesate de un spectacolar aflat în continuă expansiune, nu se mai putea pune problema dacă nu cumva acești tineri cîntă sau dansează în stradă pentru că nu i-ar fi lăsat cineva să o facă în vreo sală de spectacol. Iar faptul că printre ei erau și preoți (și nu puțini) care făceau exact același lucru, lăsa în urmă grija artei «de cabinet», pentru a pune o cu totul altă problemă: dacă nu cumva coincidența celor trei evenimente redimensiona funcția artei, schimbînd în cele din urmă fața acestui oraș, ba chiar comportamentul (cultural sau religios) al comunității. Cu adevărat, întreaga realitate cotidiană a orașului subîntinsă de o distribuție ubicuă a artei: tinerii cîntă, dansează sau fac pantomimă, se cîntă texte religioase pe ritmuri moderne, pelerinii au în vîrfurile rucsacelor gigafoane, preoții cîntă cu chitare atîrnate de gît și nici călugărițele nu te lasă indiferent, ademenindu-te să dansezi împreună cu ele. Spectacularul religios, ieșind și el în stradă, devine, contrar «preceptelor», ispititor, iar tinerii se lasă, parcă, mai ușor «manipulați» de... lecția toleranței. Spectacolul oricărei națiuni, oricărei formații devine sursa unei curiozități nesupuse însă pedepsei, căci alteritatea

nu mai viciază. Niște pelerini hippioți defilează sub pretextul unui alai de nunta, cu mire și mireasă, cu încălțări antice și pălării arse de soare, cu eșarfe și plete, toți rîzînd și cîntînd cîntece bisericesti în ritm modern. Și, aici, nimeni nu le reproșează faptul că sînt tineri.

Străzile sînt pline de o vestimentație exuberantă, în care întîlnești costume naționale alături de costume de teatru purtate ca haine de toată ziua. Înseși limitele spectacularului au intrat în expansiune, chiar și hainele hippy devenind parte dintr-o convenție mai largă, non-conformistă. La fel de non-conformistă pare și fața de la chioșcul de înghețată care dansează în timp ce își servește clienții, și asta nu din vreun destabilizator interes comercial.

Și cînd în oraș e prea tîrziu, niciodată nu e prea tîrziu să dai mici spectacole «de cameră» pentru gazdele noastre. Familiei îi plac valsurile vieneze și prelucrările moderne cîntate la sintetizator de Liviu Marinescu, solo-urile de percuție ale lui Lucian Maxim, iar desenele lui Vasile Mureșan-Murivale sînt la mare preț. Alte spectacole ne duc fie pe o scenă în aer liber, în centrul orașului, fie în plină stradă, acolo unde grupurile de tineri sînt asediate de spectatori (era să zic «trecători», dar aici distincția nu mai este operantă). Scenele de pantomimă se bucură de succes. La fel, percuția lui Lucian Maxim și dansatorii costumați în pelerine medievale cu însemne heraldice.